

УДК 316.4:351.75

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2026-5\(63\)-888-895](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2026-5(63)-888-895)

Іванчук Анатолій Васильович кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, <https://orcid.org/0000-0002-6996-1403>

Глуханюк Віталій Миколайович кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, <https://orcid.org/0000-0001-6126-9546>

Бабчук Юрій Миколайович доктор філософії, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, <https://orcid.org/0000-0002-3198-8205>

АКТУАЛЬНА ДЛЯ ПІДЛІТКІВ СУЧАСНА НЕБЕЗПЕКА

У статті розкрито закономірності споживання підлітками порнографічного контенту як новітнього виду психосоціальної небезпеки. Обґрунтовано доцільність включення цієї теми до змісту дисципліни «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» для здобувачів вищої педагогічної освіти.

Метою дослідження є виявлення специфіки негативного впливу порнографічного контенту на підлітків та розробка пропозицій щодо вдосконалення навчальних програм. Встановлено, що джерелом небезпеки є вільний доступ до мережі інтернет. Критерієм формування новітньої психосоціальної небезпеки буде неконтрольоване споживання порнографії. Показниками цього критерію є частота та обсяг перегляду. Науковці дійшли спільного висновку, що основними видами шкоди є викривлення «сексуальних сценаріїв», об'єктивація особистості та формування адиктивної поведінки. Викривлені сценарії спричиняють дезорієнтацію в міжособистісних стосунках через спроби репродукувати екранні шаблони. Об'єктивація призводить до сприйняття людини як засобу задоволення потреб, що нівелює поняття людської гідності. Психофізіологічний механізм залежності базується на надмірній стимуляції дофамінової системи винагороди мозку.

Рекомендується в основу освітніх і виховних заходів покласти концепції превентивності та управління ризиками. Стверджується, що стратегія безпечної поведінки полягає у трансформації некерованого ризику в керований через превентивні освітні заходи. Очікуваними результатами навчання визначено сформованість етичного інтелекту (повага до гідності, культура згоди) та критичного мислення. Компетентність з безпечної поведінки забезпечуватиметься розвитком здатності до самозахисту від новітньої небезпеки у здобувачів

ISSN 2786-4952 Online

освіти та усвідомленого самообмеження задля збереження власного ментального здоров'я та інституту сім'ї загалом.

Ключові слова: безпека життєдіяльності, викривлені «сексуальні сценарії», залежність, об'єктивація особистості, порнографічний контент.

Ivanchuk Anatolii Vasyliovych Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, <https://orcid.org/0000-0002-6996-1403>

Hlukhaniuk Vitalii Mykolayovych Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, <https://orcid.org/0000-0001-6126-9546>

Babchuk Yuriy Mykolayovych PhD in Education, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, <https://orcid.org/0000-0002-3198-8205>

A CURRENT DANGER FOR TEENAGERS

The article reveals the patterns of adolescents' consumption of pornographic content as a new type of psychosocial danger. The feasibility of including this topic in the content of the discipline «Life Safety and Fundamentals of Labor Protection» for applicants for higher pedagogical education is substantiated.

The purpose of the study is to identify the specifics of the negative impact of pornographic content on adolescents and develop proposals for improving educational programs. It was established that the source of danger is uncontrolled access to the Internet. The criterion for the formation of the new psychosocial danger will be uncontrolled consumption of pornography. The indicators of this criterion are the frequency and volume of viewing. Scientists came to a common conclusion that the main types of harm are the distortion of «sexual scenarios», the objectification of the personality and the formation of addictive behavior. Distorted scenarios cause disorientation in interpersonal relationships through attempts to reproduce screen templates. Objectification leads to the perception of a person as a means of satisfying needs, which nullifies the concept of human dignity. The psychophysiological mechanism of addiction is based on excessive stimulation of the dopamine reward system of the brain.

It is recommended to base educational and educational measures on the concepts of prevention and risk management. It is argued that the strategy of safe behavior consists in transforming unmanaged risk into manageable risk through preventive educational measures. The expected learning outcomes are the formation of ethical intelligence (respect for dignity, culture of consent) and critical thinking. Competence in safe behavior will be ensured by the development of the ability to self-protect from

the latest danger in students and conscious self-restraint in order to preserve their own mental health and the institution of the family as a whole.

Keywords: life safety, distorted «sexual scripts», addiction, objectification of personality, pornographic content.

Постановка проблеми. Ми живемо в епоху інформаційного суспільства, де знання є ключовим ресурсом розвитку, а ІКТ проникають у всі сфери життя. Однак нові умови створюють низку загроз, нетипових для минулого. Зокрема, суттєвим викликом для підлітків та молоді загалом став вільний доступ до порнографії. Оскільки ця проблема поєднує психологічні, етичні та правові аспекти, вона наразі недостатньо висвітлена в межах навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Arias Pallaroso та ін. обґрунтували потребу в реконструкції біолого-медичної концепції статевої освіти через формування в підлітків критичного мислення щодо оцінки медіа та цифрових порнографічних дискурсів [1]. Згідно з результатами дослідження D. Williams, актуальним для статевого виховання підлітків є впровадження наукових знань щодо впливу порнографії [2]. Sanz-Barbero та ін. довели, що перегляд підлітками порнографії зі сценами насильства є чинником ризику, що детермінує їхню майбутню сексуальну поведінку [3]. Andamon та ін. наголошують, що нормалізація порнографічного контенту сприяє закріпленню гендерних стереотипів і викривленню уявлень про інтимні стосунки, що зумовлює тривалі психологічні наслідки для аудиторії [4]. Масштаби проблеми висвітлює цитата з дослідження В. Вóthe та ін.: «Мільйони людей борються з компульсивним / проблемним використанням порнографії або самосприйнятою залежністю від порнографії» [5, с. 1].

Мета статті – розкрити специфіку негативного впливу порнографічного контенту на підлітків та на цій основі обґрунтувати пропозиції щодо вдосконалення змісту дисципліни «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» для здобувачів вищої педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що нині застосовуються «...технології масового впливу на свідомість споживачів інформації... маніпулювання як окремою людиною, так і масами...» [6, с. 131]. До них належить і вільний доступ до порнографії. S. Kühn та ін. констатували про це так: «Оскільки інтернет не регулюється, він став засобом поширення порнографії» [7, с. 827].

У нашій країні щодо цього склалася суперечлива ситуація: з одного боку, сфера законодавчо врегульована, а з іншого – відсутні ефективні технології блокування такого контенту, який переважно має закордонне походження. Зокрема, у Законі України «Про медіа» міститься визначення медіаграмотності, яка дає змогу безпечно користуватися медіасервісами (ст. 1, ч. 1, п. 29), а також зафіксовано гарантії захисту користувачів, особливо дітей, від шкідливого інформаційного впливу (ст. 5, ч. 1, п. 3) [8]. Також, згідно з цим законом,

заборонено поширювати порнографічний контент (ст. 36, ч. 1, п. 6). Однак в Україні немає тотального контролю за інтернетом, а в суспільстві триває фахова дискусія щодо декриміналізації порнографії. Таким чином, ми фіксуємо факт наявності ризиків для підлітків через безконтрольний перегляд контенту порнографічного змісту.

D. Williams та ін. стверджують, що відсутність в інтернеті регулювання порнографічного контенту справляє шкідливий вплив на психіку та поведінку споживачів, а також призводить до погіршення показників громадського здоров'я [2]. Автори пропонують низку превентивних заходів, зокрема: включення розділу про порнографію до програми уроків зі статевого виховання та анкетування учнів щодо споживання такого контенту під час медичних оглядів тощо.

Arias Pallaroso та ін. стверджують, що за умов відсутності або неефективності статевого виховання, а також неспроможності батьків раціонально пояснити дітям сутність сексуальності, підлітки починають передчасно цікавитися цією сферою [1]. Функцію неформальної освіти для них починає виконувати порнографічний дискурс, який формує сексуальність на основі конструктів проміскуїтету, об'єктивації особистості, ігнорування принципів згоди, взаємної прихильності та засобів контрацепції.

Результати дослідження K. Lewczuk та ін. свідчать про те, що перегляд порнографії має ознаки циклічного процесу, який складається з трьох стадій: утримання; послаблення стримування (невисока частота перегляду); зловживання (висока частота перегляду) [9]. Охоплення аудиторії характеризують такі дані: серед американських підлітків споживачами порнографії були 92% хлопців і 62,1% дівчат [9]. Зрозуміло, що екстраполювати ці результати на українські реалії без належного обґрунтування некоректно, проте вони є придатними для підтвердження масовості цього явища серед підлітків.

У підлітків ще не сформовані критичне мислення та інші особистісні якості, тому споживання ними порнографії, за даними J. Paul та ін., корелює з формуванням сексуально агресивної поведінки [10 ; 11]. Вона, своєю чергою, призводить до сексуальної об'єктивації – сприйняття жінки лише як засобу для задоволення з цілковитим нівелюванням її як особистості. Однак проблеми виникають, на думку J. Grubbs та ін., лише через надмірне споживання порнографії, або через моральну невідповідність до такого споживання [12].

Cardoso та ін. здійснили аналіз пояснювальної моделі проблемного вживання алкоголю, щоб перевірити можливість її застосування до проблемного споживання порнографії [13]. За результатами дослідження автори дійшли висновку, що спільними є пускові чинники (релізінг-фактори), а саме: відволікання від негативних емоцій, їх придушення та зняття стресу. Крім того, мотивами споживання порнографії підлітками можуть бути гедоністичні стимули, цікавість, прагнення з'ясувати сутність стосунків між чоловіком і жінкою тощо [13].

Сутність ризикованої сексуальної поведінки розкрили González Hernández та ін. за допомогою теорії сексуальної поведінки J. Gagnon і W. Simon [14]. В основі цієї теорії лежить концепція «сексуальних сценаріїв». Зокрема, підлітки навчаються викривленим «сексуальним сценаріям», заснованим на правилах відсутності контрацепції, проміскуїтету та об'єктивації особистості. Подальше втілення таких сценаріїв спричиняє таку шкоду, як незапланована вагітність, інфекції, що передаються статевим шляхом, сексуальне насильство тощо.

Ці ж дослідники адаптували модель «ЗА» (Acquisition – засвоєння, Activation – активація, Application – застосування) для опису процесу формування шкідливого впливу порнографії на підлітків. За цією моделлю перегляд порнографії навчає викривленим «сексуальним сценаріям»; у майбутньому вони актуалізуються в реальних стосунках, а метою їхньої актуалізації стає очікування від партнера тієї ж поведінки, що і в порнографічному контенті. Автори наголошували, що ця модель стосується переважно підлітків через відсутність у них критичного мислення та досвіду соціальної взаємодії.

Отже, завданням безпеки життєдіяльності буде формування етичного інтелекту підлітків шляхом вивчення суті викривлених «сексуальних сценаріїв», роз'яснення наукових підходів щодо причин компульсивного використання порнографії та явища «інформаційної бульбашки», на основі якого працюють алгоритми порноконтенту тощо.

При визначенні ознак залежності від порнографії D. Mead наводив наступні аргументи: «... дослідження Кембриджського університету ... показує, що компульсивне використання інтернет-порнографії викликає ті ж зміни мозку, що й у кокаїнових наркоманів та алкоголіків» [15, с. 391].

D. Mead наводить аналогію між формуванням алкогольної чи наркотичної залежності та виникненням залежності підлітків від порнографії [15]. Головним його аргументом є ідентичність клінічного симптому: як і при вживанні психоактивних речовин, при порнозалежності спостерігається потреба у «збільшенні дози». У цьому контексті поняття дози набуває форми збільшення обсягу та частоти споживання порнографічного дискурсу. Відповідно необхідно вживати запобіжних заходів, щоб уникнути можливого ризику для підлітків. «... принцип запобіжних заходів ... застосований, коли явище ... може мати небезпечний вплив, виявлений науковою та об'єктивною оцінкою, якщо ця оцінка не дозволяє визначити ризик з достатньою впевненістю» [15, с. 391].

Вказана аналогія дає підстави для перенесення показників шкоди від зловживання алкоголем (частота епізодів та кількість спожитого [16]) на аналіз безпеки від споживання порнографії підлітками. У нашому дослідженні ці показники характеризуватимуть частоту сеансів перегляду та тривалість часу, проведеного за ними. Для превентивної діяльності, спрямованої на мінімізацію шкоди, цей показник стане основою системи наративів, заснованих не на традиційному залякуванні чи стигматизації, а на роз'ясненні механізмів формування залежності.

Висновки. Таким чином, існують дві ключові причини загрози для підлітків від споживання порнографії: відсутність або неефективність статевого виховання та вільний доступ до контенту. Процес перегляду має циклічний характер із фазами послаблення та посилення зловживання. Його результатом стає засвоєння викривлених «сексуальних сценаріїв» та формування залежності. Ступінь ризику для підлітків залежить переважно від інтенсивності та частоти споживання контенту. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці системи знань про вплив порнографії на підлітків для курсу «Безпека життєдіяльності» у закладах вищої педагогічної освіти України.

Література:

1. Arias Pallaroso F. A., Peña Aguirre J. A., Reyes Guaranda M. E., & Valdivieso Sánchez G. M. Nueva pornografía, riesgo y comportamiento sexual en adolescentes de Cuenca, Ecuador: análisis desde el enfoque de género. *Revista Cubana De Educación Superior*. 2026. Vol. 45. <https://revistas.uh.cu/rces/article/view/12462>
2. Williams D. The Porn Crisis: This Generations Sexual Outlet. *Pop Culture Intersections*. 2019. Vol. 38. https://scholarcommons.scu.edu/engl_176/38
3. Sanz-Barbero B., Cerdán-Torregrosa A., Otero-García L., Pérez-Martínez V., Vives-Cases C. Association between exposure to pornography involving physical violence and risky sexual behaviors in young adults. *BMC Public Health*. 2025. Vol. 25. <https://doi.org/10.1186/s12889-025-25836-w>
4. Andamon L. C. B., Bacote I. H. O., Estampa K. G., Sabuero L. J. G., & Genelza G. G. Regain Consciousness: The Impact of Internet Pornography on Children And Adolescents – A Review. *International Journal of Human Research and Social Science Studies*. 2025. Vol. 2, № 4. Pp. 160–177. <https://doi.org/10.55677/ijhrss/07-2025-Vol02I4>
5. Bóthe B., Michaud A., Beaulieu V. et al. A global investigation of the Moral Incongruence Model of pornography use across genders, religions, and cultures. *Journal of Behavioral Addictions*. 2026. Vol. 15. <https://doi.org/10.1556/2006.2025.00540>
6. Яким Р. С. Безпека життєдіяльності людини: навч. посіб. Львів: Бескид Біт, 2005. 304с.
7. Kühn S, Gallinat J. Brain Structure and Functional Connectivity Associated With Pornography Consumption: The Brain on Porn. *JAMA Psychiatry*. 2014. Vol. 71, № 7. Pp. 827–834. <https://doi.org/10.1001/jamapsychiatry.2014.93>
8. Про медіа : Закон України від 13 груд. 2022 р. № 2849-IX / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 47-49. Ст. 147. <https://rada.gov.ua>
9. Lewczuk K., Szmyd J., Skorko M., Gola M. Treatment seeking for problematic pornography use among women. *Journal of Behavioral Addictions*. 2017. Vol. 6, №4. Pp. 445–456. <https://doi.org/10.1556/2006.6.2017.063>
10. Paul J. Wright, Robert S. Tokunaga, Ashley Kraus A Meta-Analysis of Pornography Consumption and Actual Acts of Sexual Aggression in General Population Studies, *Journal of Communication*. 2016. Vol. 66, №1. Pp. 183–205. <https://doi.org/10.1111/jcom.12201>
11. Slep A. M. S., Foran H. M., Heyman R. E. An ecological model of intimate partner violence perpetration at different levels of severity. *Journal of Family Psychology*. 2014. Vol. 28, №4. Pp. 470–482. <http://doi.org/10.1037/a0037316>
12. Grubbs J. B., & Kraus S. W. Pornography Use and Psychological Science: A Call for Consideration. *Current Directions in Psychological Science*. 2021. Vol. 30. №1. Pp. 68–75. <https://doi.org/10.1177/096372142097959>

13. Cardoso J., Ramos C., Brito J., Almeida T. C. Predictors of Pornography Use: Difficulties in Emotion Regulation and Loneliness, *The Journal of Sexual Medicine*. 2022. Vol. 19, № 4. Pp. 620–628. <https://doi.org/10.1016/j.jsxm.2022.01.005>
14. González Hernández A., Carcedo González R. J., Benito del Arco A. Pornografía y conductas sexuales de riesgo en adolescentes y jóvenes: una revisión sistemática. *Revista Complutense de Educación*. 2024. Vol. 35, №4. Pp. 729–739. <https://doi.org/10.5209/rced.86191>
15. Mead D. The risks young people face as porn consumers. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*. 2016. Vol. 3, № 3. Pp. 387–400. <https://doi.org/10.15805/addicta.2016.3.0109>
16. Ivanchuk A., Zuziak T., Marushchak O., Solovei V., Krasylnykova I., Hlukhaniuk V., Krupka V. Interest of the pre-service teachers in the alcohol-related issues. *Problems of Education in the 21st Century*. 2023. Vol. 81, № 2. Pp. 206–222. <https://doi.org/10.33225/pec/23.81.206>

References:

1. Arias Pallaroso, F. A., Peña Aguirre, J. A., Reyes Guaranda, M. E., & Valdivieso Sánchez, G. M. (2026). Nueva pornografía, riesgo y comportamiento sexual en adolescentes de Cuenca, Ecuador: análisis desde el enfoque de género. *Revista Cubana De Educación Superior*. 45. <https://revistas.uh.cu/rces/article/view/12462>
2. Williams, D. (2019). The Porn Crisis: This Generations Sexual Outlet. *Pop Culture Intersections*. Vol. 38. https://scholarcommons.scu.edu/engl_176/38
3. Sanz-Barbero, B., Cerdán-Torregrosa, A., Otero-García, L., Pérez-Martínez, V., Vives-Cases, C. (2025). Association between exposure to pornography involving physical violence and risky sexual behaviors in young adults. *BMC Public Health*. 25. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12889-025-25836-w>
4. Andamon, L. C. B., Bacote, I. H. O., Estampa, K. G., Sabuero, L. J. G., & Genelza, G. G. (2025). Regain Consciousness: The Impact of Internet Pornography on Children And Adolescents – A Review. *International Journal of Human Research and Social Science Studies*. 2 (4). 160–177. DOI: <https://doi.org/10.55677/ijhrsss/07-2025-Vol02I4>
5. Böthe, B., Michaud, A., Beaulieu, V. et al. (2026). A global investigation of the Moral Incongruence Model of pornography use across genders, religions, and cultures. *Journal of Behavioral Addictions*. 15. DOI: <https://doi.org/10.1556/2006.2025.00540>
6. Yakym, R. S. (2005). *Bezpeka zhyttiediialnosti liudyny* [Human life safety]: Navchalnyi posibnyk. Beskyd Bit. [in Ukrainian]
7. Kühn, S., Gallinat, J. Brain (2014). Structure and Functional Connectivity Associated With Pornography Consumption: The Brain on Porn. *JAMA Psychiatry*. 71 (7). 827–834. DOI: <https://doi.org/10.1001/jamapsychiatry.2014.93>
8. Zakon Ukrainy № 2849-IX Pro media [Law of Ukraine № 2849-IX On Media]. (2022, December 13). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, (47-49), Art. 147. URL: <https://rada.gov.ua> [in Ukrainian]
9. Lewczuk, K., Szmyd, J., Skorko, M., Gola, M. (2017). Treatment seeking for problematic pornography use among women. *Journal of Behavioral Addictions*. 6 (4). 445–456. DOI: <https://doi.org/10.1556/2006.6.2017.063>
10. Paul, J. Wright, Robert, S. Tokunaga, Ashley, Kraus (2016). A Meta-Analysis of Pornography Consumption and Actual Acts of Sexual Aggression in General Population Studies, *Journal of Communication*. 66 (1). 183–205. DOI: <https://doi.org/10.1111/jcom.12201>
11. Slep, A. M. S., Foran, H. M., Heyman, R. E. (2014). An ecological model of intimate partner violence perpetration at different levels of severity. *Journal of Family Psychology*. 28 (4). 470–482. DOI: <http://doi.org/10.1037/a0037316>

ISSN 2786-4952 Online

12. Grubbs, J. B., & Kraus, S. W. (2021). Pornography Use and Psychological Science: A Call for Consideration. *Current Directions in Psychological Science*. 30 (1). 68–75. DOI: <https://doi.org/10.1177/096372142097959>
13. Cardoso, J., Ramos, C., Brito, J., Almeida, T. C. (2022). Predictors of Pornography Use: Difficulties in Emotion Regulation and Loneliness, *The Journal of Sexual Medicine*. 19 (4). 620–628. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jsxm.2022.01.005>
14. González Hernández, A., Carcedo González, R. J., Benito del Arco, A. (2024). Pornografía y conductas sexuales de riesgo en adolescentes y jóvenes: una revisión sistemática. *Revista Complutense de Educación*. 35 (4). 729–739. DOI: <https://doi.org/10.5209/rced.86191>
15. Mead, D. (2016). The risks young people face as porn consumers. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*. 3 (3). 387–400. DOI: <https://doi.org/10.15805/addicta.2016.3.0109>
16. Ivanchuk, A., Zuziak, T., Marushchak, O., Solovei, V., Krasylnykova, I., Hlukhaniuk, V., Krupka, V. (2023). Interest of the pre-service teachers in the alcohol-related issues. *Problems of Education in the 21st Century*. 81(2). 206–222. DOI: <https://doi.org/10.33225/pec/23.81.206>

Дата першого надходження статті до видання: 01.05.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.05.2026